

Zabawka - programowany pojazd, część 1

AVT-5051

PROJEKT
Z OKŁADKI

Nie wiem dlaczego we wszystkich pismach przeznaczonych dla elektroników obserwuje się kompletny brak zainteresowania zabawkami! Opisywane są same „strasznie mądre” rzeczy, skomplikowane przyrządy laboratoryjne, niezliczone regulatory wszystkiego, co tylko można regulować, programatory i emulatory, a praktycznie nikt nie zauważa arcyciekawej dziedziny techniki związanej z zabawkami. Nie wiem jaka jest tego przyczyna, ale mogę jedynie domyślać się, że jest nią strach, strach przed bezlitosnymi krytykami, jakimi są dzieci. Dzieci z natury nie są grzeczne (grzeczne dziecko to chore dziecko) i taktowne, nie silą się na wymuszone komplementy i jeżeli ofiarowana im zabawka nie znajduje ich uznania, to po prostu rzucają ją w kąt! Najwyższy jednak czas przemóc ten lęk i pomyśleć o zbudowaniu ciekawej zabawki elektronicznej, jeżeli nie dla dzieci, to chociaż dla siebie. Spróbuj.

Budowanie zabawek ma jeszcze jeden sens. To właśnie od prostych zabawek wywodzi się wiele nowatorskich urządzeń i olśniewających pomysłów rozwiązań konstrukcyjnych. Nie mam nawet zamiaru porównywać zbudowanej przeze mnie zabaweczki z bardzo ciekawym, choć z użytkowego punktu widzenia dość kontrowersyjnym wynalazkiem, jakim jest tak reklamowany w mediach Segway. Jeszcze raz podkreślam, że nie porównuję obydwóch urządzeń, ale stwierdzam, że i mnie i konstruktorowi Segway'a przyświecała ta sama idea: zbudowanie pojazdu, który byłby zdolny do sprawnego poruszania się na tylko dwóch kołach, i to w dodatku ustawionych obok siebie. Być może mój utytułowany Kolega z USA także zaczynał od budowy modelu - prostej zabawki?

Na całym świecie bowiem najtęższe umysły elektroników pracują nad wymyśleniem nowych zabawek. Przemysł, nie bacząc na wysoki stopień ryzyka, inwestuje miliony w nowe pomysły, a my ciągle jesteśmy zbyt „poważni”,

aby zająć się „dziecinnymi” sprawami. Stan naszego rynku zabawkarskiego jest więcej niż przerażający: odwiedzając sklepy z zabawkami widzimy głównie koszmarniki typu Barbie lub tandetne kopie urządzeń do zabijania ludzi. Zdaję sobie sprawę, że wykonanie atrakcyjnej zabawki jest sprawą bardzo trudną, głównie ze względu na problemy związane z obudową i układami mechanicznymi. Nie mamy więc większych szans, aby w warunkach amatorskich, a nawet w dobrze wyposażonym laboratorium, wykonać coś w rodzaju słynnego Furby. Warto jednak zająć się zabawkami o prostej konstrukcji mechanicznej, których cała „inteligencja” umieszczona jest w układzie elektronicznym. Problemy z mechaniką zawsze można jakoś „obejść bokiem”.

Proponowany układ do zabawki jest prostym sterownikiem pojazdu mechanicznego, zrealizowanym z wykorzystaniem popularne-

go procesora AVR typu AT90S2313. Sterownik przystosowany jest do współpracy z najprostszym układem napędowym, jaki jest tylko możliwy: pojazd jest napędzany i jednocześnie kierowany za pomocą dwóch niezależnych silników. Każdy z silników napędza jedno koło, a różnica w ich prędkości obrotowej powoduje zmiany kierunku ruchu pojazdu. Rozwiązanie takie, powszechnie stosowane w pojazdach gąsienicowych, eliminuje konieczność stosowania skomplikowanego mechanizmu skręcania kół przednich pojazdu oraz mechanizmu różnicowego, bardzo trudnych do wykonania w warunkach domowego warsztatu.

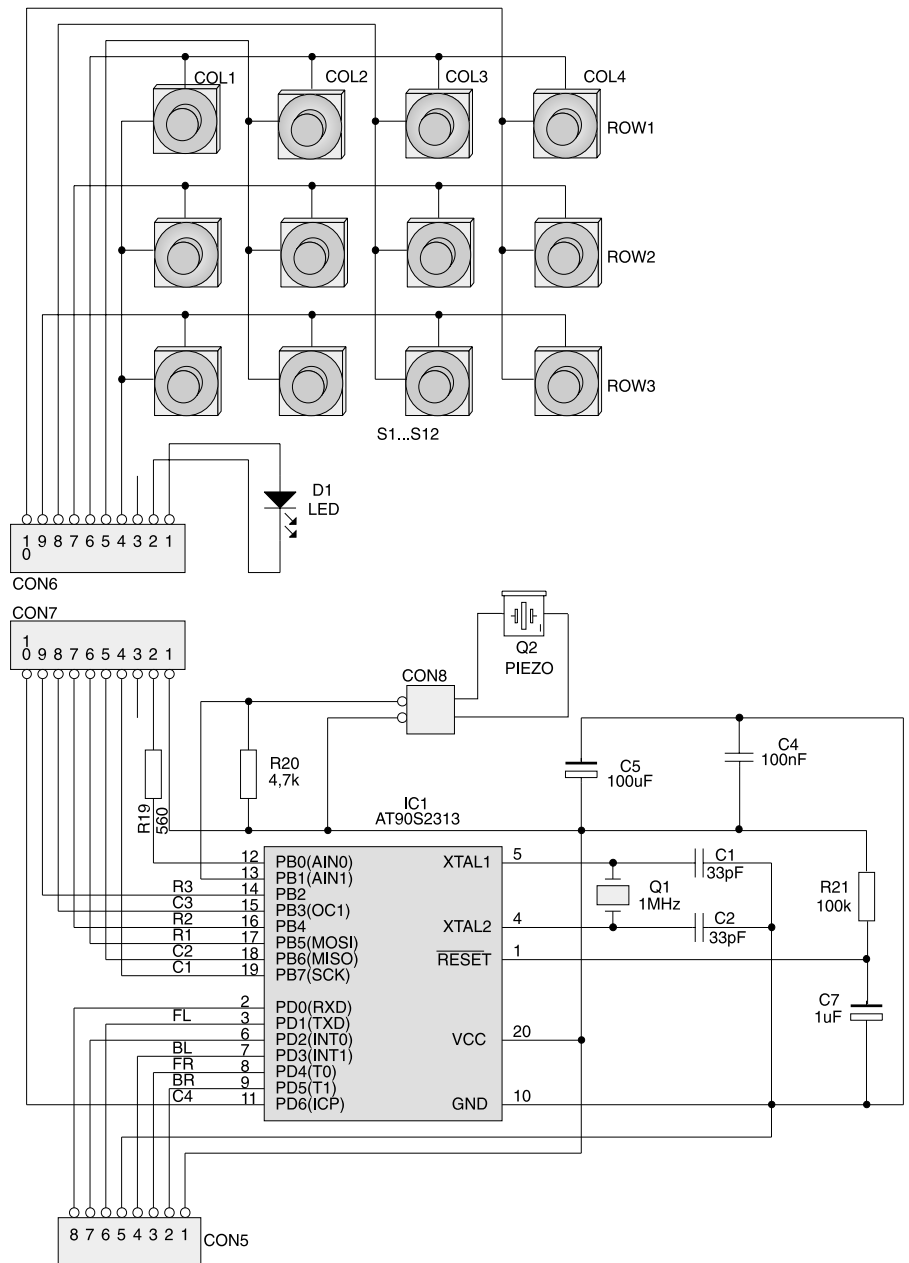
Konstrukcja mechaniczna pojazdu jest na tyle oryginalna, aby nie powiedzieć ekstrawagancka, że moi dowcipni Koledzy z redakcji Elektroniki Praktycznej nazwali ją *Raabowozem!* No cóż, niech im i tą moją krzywdę Bogowie wybaczą!

Zabawka ma rzeczywiście wyjątkowo oryginalną budowę i wygląda trochę jak pojazd ze Star Wars, co z pewnością już zauważyliście na zdjęciu. Jednak wykonanie jej zespołów mechanicznych nie powinno nikomu nastręczyć większych trudności, ponieważ największy problem, jakim jest wykonanie przekładni mechanicznej możemy tym razem ominąć, stosując w roli przekładni napędowej przerobione serwomechanizmy modelarskie.

Zabawka jest pojazdem dwukołowym, z tym że koła nie są ustawione tak, jak w pojazdach jednośladowych, ale umieszczone są jedno obok drugiego. Jak taki pojazd może się w ogóle poruszać? A może, wykorzystując do tego ogólnie znane prawa fizyki. Jednak to wyjaśnimy sobie nieco później, w części artykułu dotyczącej montażu zabawki. Teraz najwyższa pora wyjaśnić Czytelnikom, co właściwie potrafi robić pojazd, z którego opisem zapoznamy się za chwilę.

Pojazd sterowany za pomocą naszego układu może wykonywać następujące manewry:

1. Jazda do przodu.
2. Jazda do tyłu.
3. Skręt w prawo.
4. Skręt w lewo.

Rys. 1. Schemat elektryczny układu sterownika programowanego pojazdu.

5. Skręt do tyłu w prawo.
6. Skręt do tyłu w lewo.
7. Obrót dookoła osi w prawo.
8. Obrót dookoła osi w lewo.
9. Zatrzymanie pojazdu.

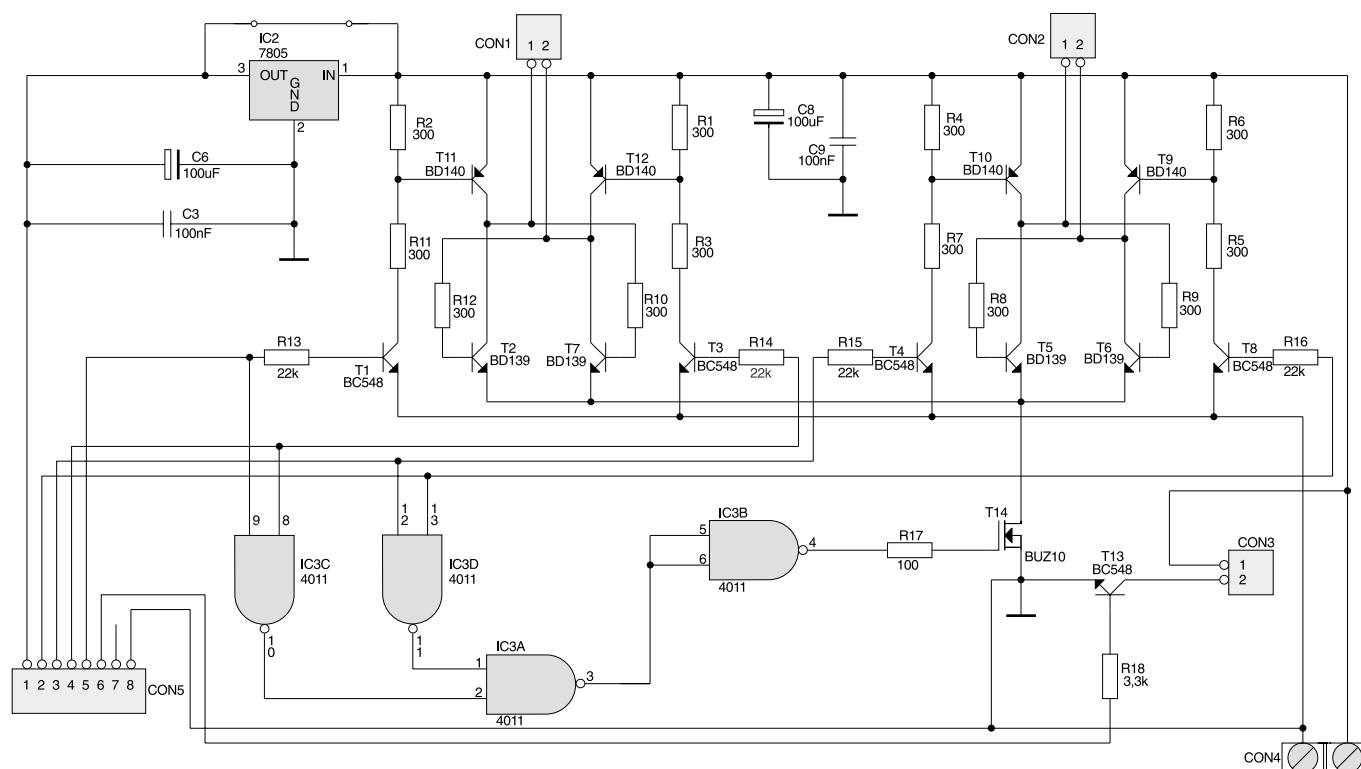
Możliwe jest także korzystanie z funkcji dodatkowej, np. włączania światła lub sygnału akustycznego.

Przed rozpoczęciem zabawy układ musi zostać zaprogramowany (co także jest niezłą zabawą), czyli „nauczony” jakie ruchy, w jakiej kolejności, i z jaką szybkością ma wykonać. Możliwe jest zaprogramowanie do 125 poruszeń, co przy najszybszym ich wykonywaniu daje całkowity czas

realizacji programu równy 125 sekundom, czyli ponad 2 minuty zabawy.

Nasze pociechy bywają bardzo roztrzępane i pozostawianie przez nie zabawek z włączonym zasilaniem jest właściwie regułą. Ponieważ dobrej jakości baterie, służące do zasilania zabawki, nie należą do najtańszych, przewidziałem odpowiedni środek zaradczy: samoczynne wyłączenie się układu w przypadku braku „zainteresowania” zabawką trwającego dłużej niż kilka minut.

Zastosowanie procesora, zawierającego w sobie całą „inteligencję” sterownika, pozwoliło na

Rys. 2. Schemat elektryczny układu wykonawczego programowanego pojazdu.

znaczące uproszczenie pozostałej części układu, którą zaprojektowano z wykorzystaniem zaledwie garstki elementów dyskretnych.

Konstruując układ elektronicznej zabawki miałem jeszcze jeden cel na uwadze: bliższe zapoznanie Czytelników z programowaniem w pakiecie BASCOM AVR, za pomocą którego przygotowałem oprogramowanie sterujące pracą sterownika. Program dla procesora AT90S2313 został napisany, w całości przetestowany w symulatorze programowym i sprzętowym oraz skompilowany w środowisku BASCOM-a AVR. Praca ta nie zajęła mi więcej niż trzy godziny. Sądzę, że już tylko te zalety BASCOM-a - szybkość pracy i możliwość testowania większości programów w symulacji sprzętowej (w uruchamianym układzie) - powinny zachęcić Czytelników do korzystania z tego rewelacyjnego programu.

Aby przybliżyć Wam zasady pisania programów w MCS BASIC, opis działania zabawki został przygotowany głównie w oparciu o obszernie fragmenty kodu źródłowego programu napisanego w tym języku.

Programowanie zabawki wykonywane jest za pomocą 12-przyciskowej klawiatury. Gotowy program przechowywany jest w we-

wewnętrznej pamięci procesora przez dowolnie długi czas, nawet po wyłączeniu zasilania. Zapisany program można zmienić tylko poprzez ponowne zaprogramowanie.

Opis działania układu

Schemat układu elektrycznego zabawki został pokazany na rys. 1 i 2. Na rys. 1 przedstawiono sterownik zabawki, a na rys. 2 zbudowany na tranzystorach układ wykonawczy wraz z zabezpieczeniem przeciwzwarciowym. Omawianie działania układu elektrycznego zabawki rozpoczniemy od części wykonawczej.

Część wykonawcza zabawki jest typowo skonstruowanym sterownikiem dwóch silników prądu stałego, sterowanych za pomocą czterech sygnałów cyfrowych. Silniki włączone są w przekątne mostków utworzonych przez tranzystory mocy typu BD139 i BD140. Do złącza CON5 jest dołączony układ mikroprocesorowy, przedstawiony na rys. 1, z którego budową zapoznamy się za chwilę. Rozpatrzmy teraz, co się stanie, jeżeli na przykład na styku 5 CON5 pojawi się wysoki poziom napięcia. Łatwo zauważyć, że wówczas będzie spolaryzowana baza tranzystora T1, a także tran-

zystor T11, uzwojenie silnika dołączonego do złącza CON1, tranzystor T7 i masa zasilania. Silnik przyłączony do CON1 zacznie obracać się (umownie) w stronę obrotu wskazówek zegara. Ponieważ nasz pojazd posiada dwa silniki napędowe, zacznie on skręcać (umownie) w lewo.

Ustawmy teraz poziom wysoki na dwa wejścia złącza CON5: 5 i 3. Włączone zostaną dwa tranzystory: T1 i T4, co spowoduje przewodzenie także tranzystorów T11, T7, T10 i T8 i obracanie się dwóch silników w tę samą stronę. Nasz pojazd zacznie poruszać się do przodu (lub do tyłu - kierunku ruchu zostanie ostatecznie ustalony doświadczalnie podczas montażu pojazdu).

Sądzę, że uważni Czytelnicy zauważyli już pewne niebezpieczeństwo, tkwiące w naszym układzie. Co bowiem się stanie, jeżeli poziom wysoki wystąpi jednocześnie na wejściach 5 i 4 CON5? Ano, będzie to piękne zwarcie w układzie, spowodowane jednoczesnym przewodzeniem wszystkich tranzystorów mostka! Oczywiście, przy poprawnie napisanym programie taka sytuacja nie powinna wystąpić, ale nie wszystkie programy napisane są od razu poprawnie...

List. 1.

```

Sub mainprogram
  Readeprom Value, 127      'sprawdzenie zawartości adresu 127 pamięci danych
  If Value <> 44 Then        'jeżeli zapisana tam wartość nie jest równa 44 to:
    Call Record              'wezwi program rejestracji poleceń
  End If

  Timecounter = 0

  Do
    Call Keyscan              'wezwi podprogram przeszukiwania klawiatury
    If Digit = 10 Then        'jeżeli naciśnięty został klawisz o wartości 10 to:
      Call Ledshort           'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
      Waitms 100
      Call Record              'wezwi program rejestracji poleceń
    End If

    If Digit = 11 Then        'jeżeli naciśnięty został klawisz o wartości 11 to:
      If Value = 44 Then      'jeżeli pamięć danych została już uprzednio zaprogramowana to:
        Call Ledshort         'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
        Waitms 100
        Call Replay           'wezwi podprogram odtwarzania poleceń
      End If
    End If

    Waitms 50
    Incr Timecounter

    If Timecounter = 2400 Then 'jeżeli zmienna TIMECOUNTER ma wartość 2400, to:
      Timecounter = 0         'zmienna TIMECOUNTER przyjmuje wartość 0
      For R = 1 To 20
        Call Ledshort         'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
      Next R
      Powerdown               'wprowadź procesor w stan uśpienia
    End If
  Loop
End Sub

```

Aby więc zabezpieczyć się przed zwarciami i jego zwykle przykrymi konsekwencjami, do części wykonawczej zabawki dobudowany został obwód z bramkami NAND zawartymi w strukturze IC1 i tranzystorem T14 zasilającym mostki tranzystorowe od strony minusa. Bramki IC2A i IC2B wykrywają stany zabronione, które mogłyby wystąpić na wyjściach części sterującej. Wystąpienie poziomu niskiego na wyjściu jednej lub obu tych bramek powoduje natychmiastowe wyłączenie tranzystora T14 i wyeliminowanie niebezpieczeństwa powstania zwarcia w układzie.

Układ może być zasilany napięciem stałym o wartości 5...16VDC, zależnym głównie od typu zastosowanych silników. Z tego też względu stabilizator napięcia IC2 jest elementem opcjonalnym i w przypadku korzystania z napięcia o wartości zbliżonej do 5V nie musi być stosowany. Tranzystor T13 może włączać lub wyłączać układ dodatkowy: sygnalizator optyczny, akustyczny lub jakiś silnik realizujący dodatkową funkcję.

Popatrzmy teraz na rys. 1, na którym przedstawiono mikroprocesorowy sterownik odpowiedzialny za działanie całego urządzenia. Sercem układu i jednocześnie jego jedynym aktywnym elementem jest procesor typu AT90S2313.

Układ AT90S2313 jest nowoczesnym mikroprocesorem opar-

tym na architekturze RISC. Z pozoru układ wygląda zupełnie podobnie jak znany Wam dobrze procesor AT89C2051. Rzeczywiście, procesory te posiadają identyczny rozkład wyprowadzeń i pełnią one w zasadzie identyczne funkcje. Już w tym momencie możemy zauważyć pierwszą zaletę 90S2313: może on bez większych przeróbek być zastosowany w każdym urządzeniu zaprojektowanym dla procesora '2051, zwiększając

jego szybkość działania i pozwalając na rezygnację z niektórych elementów zewnętrznych (np. pamięci danych EEPROM). Jedyną modyfikacją jaką musielibyśmy wprowadzić wymieniając procesor byłaby zmiana sposobu zerowania układu: procesory rodziny AVR zerowane są bowiem niskim poziomem napięcia.

Analiza działania układu będzie jednocześnie skrótowym omówieniem sterującego nim programu, napisanego i skompilowanego za pomocą pakietu BASCOM AVR.

Program sterujący zabawką zaczyna się tak, jak każdy inny napisany w MCS BASIC: od deklaracji zmiennych i podprogramów. Należy jednak zwrócić uwagę na pewną istotną różnicę, wynikającą z odmienności architektury procesorów '51 i AVR. W programie pisanym dla procesora AVR musimy zawsze zadeklarować funkcje pełnione przez porty lub pojedyncze wyprowadzenia: czy mają być używane jako wejścia, czy jako wyjścia. W naszym przypadku deklaracja ta będzie wyglądała następująco:

```

Config Pinb.0 = Output:
Config Pinb.7 = Input: Config
Pinb.6 = Input: Config Pinb.3 = Input
Config Pind.6 = Input: Config

```

List. 2.

```

Sub record
  Value = 44
  Licznik = 1
  Digit = 255
  Do
    Call Keyscan              'wejście w pierwszą pętlę podprogramu rejestracji poleceń
    If Digit < 10 Then        'wezwi przeszukiwanie klawiatury
      Writeeprom Digit, 126   'zapisz pod adresem 126 wartość opóźnienia czasowego
      For R = 1 To Digit      'tyle razy, ile sekund wynosi opóźnienie:
        Call Ledshort         'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
      Next R
      Digit = 255             'zmienna DIGIT przyjmuje wstępną wartość 255
      Exit Do                 'wyjdź z pierwszej pętli
    End If
  Loop

  Do
    Call Keyscan              'wejście w drugą pętlę podprogramu rejestracji poleceń
    If Digit < 10 Then        'wezwi przeszukiwanie klawiatury
      Writeeprom Digit, Licznik 'zapisz wartość tego klawisza w pamięci EEPROM
      Incr Licznik
      Call Ledshort           'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
      Digit = 255
    End If

    If Licznik = 125 Then     'jeżeli zmienna LICZNIK przyjęła wartość 125 (zapisanie całej
      Writeeprom Value, 127   'pamięci), to:
      Writeeprom Licznik, 125 'zapisz do pamięci informację o liczbie zaprogramowanych poleceń
      For R = 1 To 5
        Call Ledshort         'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
      Next R
      Digit = 255
      Call Mainprogram        'powrót do programu głównego
    End If

    If Digit = 12 Then        'jeżeli naciśnięty został klawisz o wartości 12 (koniec zapisu), to:
      Writeeprom Value, 127   'zapisz do pamięci wartość świadcząca o jej zaprogramowaniu
      Writeeprom Licznik, 125 'zapisz do pamięci informację o ilości zaprogramowanych poleceń
      For R = 1 To 5
        Call Ledshort         'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
      Next R
      Digit = 255
      Call Mainprogram        'powrót do programu głównego
    End If
  Loop
End Sub

```

List. 3.

```

sub replay
  For R = 1 To 3
    Call Ledshort          'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
  Next R

  Digit = 0
  Licznik = 1
  Readeprom Ddelay,126    'odczytaj z pamięci EEPROM wartość opóźnienia pomiędzy
                          'wykonywaniem kolejnych poleceń
  Readeprom Steps, 125    'odczytaj z pamięci EEPROM, ile poleceń zostało zarejestrowanych

  Do
    Readeprom Digit,Licznik 'odczytaj z pamięci rodzaj kolejnego polecenia
    If Licznik = Steps Then 'jeżeli zmienna LICZNIK równa jest liczbie zarejestrowanych
                          'poleceń to:
      Reset Portd.4: Reset Portd.5: Reset Portd.3: Reset Portd.1: Reset Portd.0_
      Reset Portd.2        'ustaw stan niski na wyjściach sterujących silnikami

      For R = 1 To 3
        Call Ledshort      'wygeneruj sygnał akustyczny i optyczny
      Next R
      Exit Do              'wyjdź z pętli programowej
      Call Mainprogram     'wezwiń podprogram oczekiwania na polecenie z klawiatury
    End If

    Incr Licznik
    Reset Portd.0: Reset Portd.1: Reset Portd.2: Reset Portd.3: Reset Portd.4: Reset Portd.5

    Select Case Digit      'wybierz rodzaj reakcji układu na odczytane polecenie
      Case 1 : Call Backleft 'jeżeli polecenie miało wartość 1 to skocz do podprogramu
                          'realizującego poruszanie się pojazdu do tyłu w lewo
      Case 2 : Call Back     'jeżeli polecenie miało wartość 2 to skocz do podprogramu
                          'realizującego poruszanie się pojazdu do tyłu
      Case 3 : Call Backright 'jeżeli polecenie miało wartość 3 to skocz do podprogramu
                          'realizującego poruszanie się pojazdu do tyłu w prawo
      Case 4 : Call Turnleft 'jeżeli polecenie miało wartość 4 to skocz do podprogramu
                          'realizującego obrót pojazdu w lewo
      Case 5 : Call Sstop    'jeżeli polecenie miało wartość 5 to skocz do podprogramu
                          'zatrzymującego ruch pojazdu
      Case 6 : Call Turnright 'jeżeli polecenie miało wartość 6 to skocz do podprogramu
                          'realizującego obrót pojazdu w prawo
      Case 7 : Call Lleft    'jeżeli polecenie miało wartość 7 to skocz do podprogramu
                          'realizującego poruszanie się pojazdu w lewo
      Case 8 : Call Forward  'jeżeli polecenie miało wartość 8 to skocz do podprogramu
                          'realizującego poruszanie się pojazdu do przodu
      Case 9 : Call Rright   'jeżeli polecenie miało wartość 9 to skocz do podprogramu
                          'realizującego poruszanie się pojazdu w prawo

    End Select

    Call Ledshort          'wygeneruj krótki sygnał akustyczny i optyczny
    Wait Ddelay            'zaczekaj zadaną zmienną DDELAY liczbę sekund
  Loop
End Sub

```

WYKAZ ELEMENTÓW

Rezystory

R1...R12: 300Ω
 R13...R16: 1,5kΩ
 R17: 100Ω
 R18: 3,3kΩ
 R19: 560Ω
 R20: 4,7kΩ
 R21: 100kΩ

Kondensatory

C1, C2: 33pF
 C3, C4, C9: 100nF
 C5, C6, C8: 100μF/16
 C7: 1μF/16

Półprzewodniki

D1: dioda LED
 IC1: AT90S2313
 IC2: 7805
 IC3: 4011
 T1, T3, T4, T8, T13: BC548
 T2, T5...T7: BD139
 T9...T12: BD140
 T14: BUZ10

Różne

Q: rezonator kwarcowy 11,059200 MHz
 Q2: przetwornik piezo
 S1...S12: przycisk microswitch
 CON4: ARK2 (3,5mm)

```

Pinb.5 = Output: Config
Pinb.4 = Output: Config
Pinb.2 = Output
Config Pind.0 = Output:
Config Pind.1 = Output:
Config Pind.2 = Output:
Config Pind.3 = Output
Config Pind.4 = Output:
Config Pind.5 = Output

```

W następnej kolejności deklarujemy podprogramy realizujące poszczególne funkcje naszej zabawki.

```

Declare Sub Record
'podprogram rejestrowania
'poleceń sterujących zabawką
Declare Sub Replay
'podprogram odtwarzania
'programu sterowania zabawką
Declare Sub Mainprogram
'podprogram oczekiwania na
'polecenia
Declare Sub Keyscan
'podprogram przeszukiwania
'klawiatyry
Declare Sub Ledshort
'realizacja sygnalizacji
'optycznej i akustycznej
Declare Sub Forward

```

```

'ruch do przodu
Declare Sub Back
'ruch do tyłu
Declare Sub Lleft
'skręt w lewo
Declare Sub Right
'skręt w prawo
Declare Sub Backleft
'skręt do tyłu w lewo
Declare Sub Backright
'skręt do tyłu w prawo
Declare Sub Turnleft
'obrót dookoła osi w lewo
Declare Sub Turnright
'obrót dookoła osi w prawo
Declare Sub Sstop
'zatrzymanie pojazdu

```

Bezpośrednio po włączeniu zasilania program sterujący pracą pojazdu ustala swoje parametry konfiguracyjne i następnie „wchodzi” w MAINPROGRAM, gdzie na samym początku sprawdza zawartość komórki 127 pamięci danych EEPROM. Jeżeli wartość zapisana w tej komórce nie jest równa 44, to program przechodzi do podprogramu rejestrowania poleceń. Jeżeli wartość ta wynosi 44, co świadczy że pamięć była już

zaprogramowana, to wykonywany jest podprogram wyboru trybu pracy z list. 1.

Należy zwrócić uwagę na rolę zmiennej pomocniczej TIME-COUNTER. Przy każdym przejściu przez pętlę programową zwiększa ona swoją wartość o 1, zliczając w ten sposób upływający czas. Jeżeli nikt nie wyda zabawce jakiegogo polecenia, to po ok. 120 sekundach (2400x50ms) przejdzie ona w stan uśpienia, z którego może się obudzić dopiero po powtórnym włączeniu zasilania. Zabezpiecza to przed wyczerpaniem baterii w przypadku porzucenia zabawki przez dziecko lub roztargnionego innego użytkownika.

Rzućmy teraz okiem na podprogramy zapisu danych i ich odtwarzania, czyli sterowania ruchem pojazdu. Rejestrowanie poleceń realizowane jest przez podprogram RECORD (list. 2).

Zarejestrowane polecenia możemy następnie odtworzyć we właściwej kolejności. Funkcja ta reali-

zowana jest przez podprogram REPLAY pokazany na **list. 3**.

Podane fragmenty listingu programu sterującego ruchem zabawki powinny dostarczyć Czytelnikom pewnych informacji o budowie całego programu, napisanego w MCS BASIC. Program ten został napisany w najprostszym sposobie, „po najmniejszej linii oporu”. Zachęcam więc Wszystkich do prób jego

modernizacji i ulepszenia. Ciekawe mogą być eksperymenty z zastosowaniem „miękkiego startu” silników, zrealizowanego metodą PWM. Rozwiązanie takie pozwoliłoby zlikwidować „kołysanie się” pojazdu podczas rozpoczynania jazdy do przodu i do tyłu. Oczywiście, szczytem perfekcji byłoby dobudowanie do układu czujnika poziomu (np. z serii ADXL), co

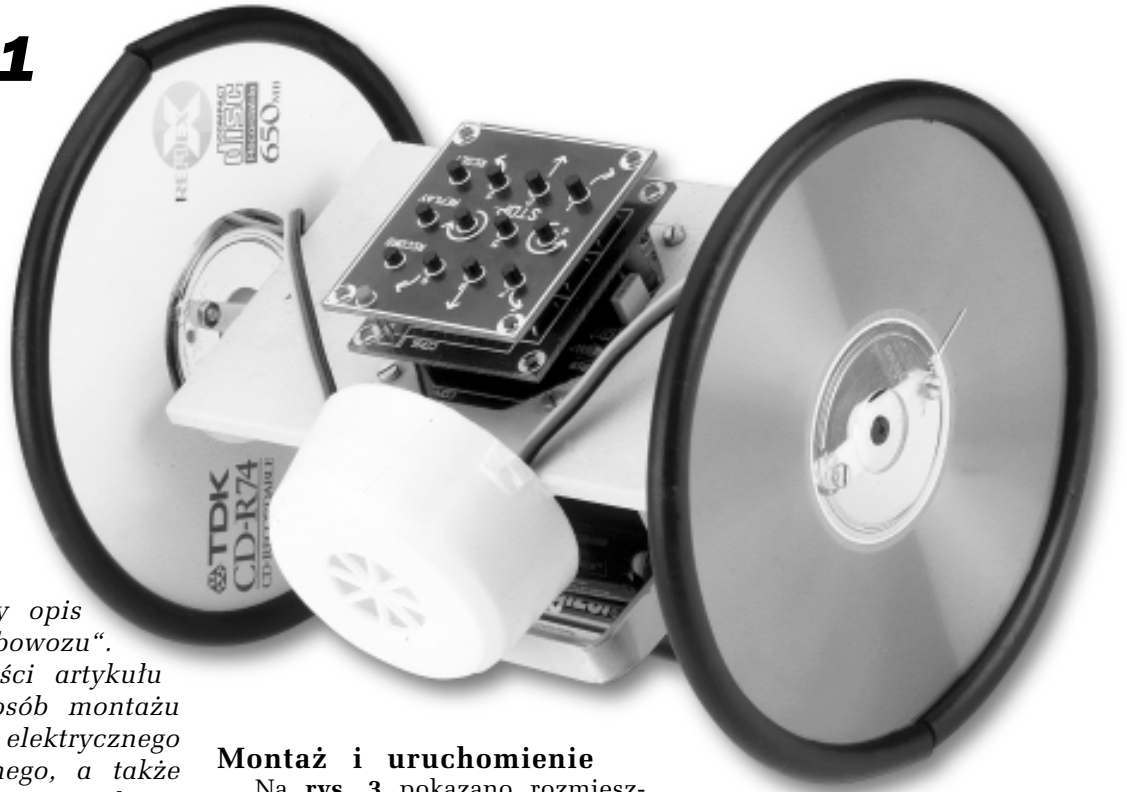
pozwoliłoby na precyzyjne pozycjonowanie gondoli pojazdu w stosunku do pionu i całkowite zlikwidowanie kołysania.

Zbigniew Raabe, AVT

Wzory płytek drukowanych w formacie PDF są dostępne w Internecie pod adresem: <http://www.ep.com.pl/?pdf/luty02.htm> oraz na płycie CD-EP02/2002B w katalogu PCB.

Zabawka - programowany pojazd, część 2

AVT-5051

Kończymy opis budowy „Raabowozu“.

W tej części artykułu omawiamy sposób montażu elektrycznego i mechanicznego, a także uruchomienia całości.

Montaż i uruchomienie

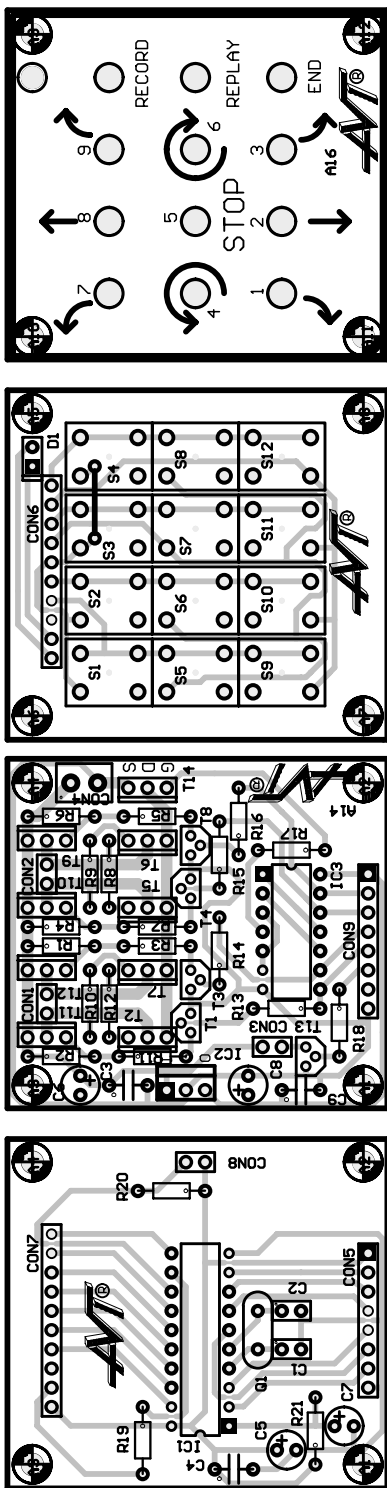
Na rys. 3 pokazano rozmieszczenie elementów na trzech płytkach drukowanych wykonanych na laminacie jednostronnym. Zaprojektowana została jeszcze czwarta płytka, na której nie montujemy żadnych elementów elektronicznych, ale może ona być zastosowana jako w miarę efektywna płyta czołowa klawiatury (jej widok zamieściliśmy na wkładce).

Nie sądzę, aby ktokolwiek z Was miał jakiegokolwiek trudności ze zmontowaniem tych trzech małych płytek i połączenia ich ze sobą za pomocą goldpinów i złącz szufladkowych (z możliwością rozłączania płytek) lub po prostu za pomocą odcinków srebrzanki. Szczegóły montażu „kanapki“ złożonej z tych trzech płytek oraz czwartej - płyty czołowej z naniesionymi na nią napisami - widoczne są na zdjęciu. Skomentowania wymaga jedynie zastosowanie stabilizatora napięcia 7805, którego wykorzystywanie jest opcjonalne i zależne wyłącznie od napięcia zasilania układu wykonawczego. Jeżeli zastosujemy układy napędowe wykonane z przero-

bionych serwomechanizmów, to napięcie zasilania nie może przekroczyć 6VDC (z czterech baterii AA3) i stabilizator nie musi być stosowany (procesor AT90S2313 może pracować przy tym napięciu!). Jeżeli jednak do zasilania silników będzie potrzebne wyższe napięcie, np. 12V, to należy włączyć w płytce stabilizator IC2.

Dyskusyjne jest także zastosowanie sygnalizatora akustycznego. W najprostszym przypadku może to być zwykła blaszka piezo zamocowana w jakiejś okrągłej obudowie. Jednak w wielu przypadkach uzyskiwane natężenie dźwięku może okazać się zbyt małe i zamiast elementu piezoceramicznego można wtedy zastosować mały głośniczek o impedancji 8Ω.

Po zmontowaniu płytek musimy powziąć decyzję o sposobie wykonania układu napędowego pojazdu. Możliwości są dwie: albo spróbujemy wykorzystać do jego budowy silniki z przekładniami adaptowane z popsutych zabawek, albo wykorzystamy idealny ele-

Rys. 3. Rozmieszczenie elementów na płytce drukowanej.

ment napędowy jakim jest zmodyfikowany serwomechanizm modelarski.

Jak wiecie, większość serwomechanizmów modelarskich może obracać się o kąt równy 60 lub 90°, a stosując wydłużanie i skracanie impulsów sterujących, poza normę przewidzianą dla aparatów RC, możemy uzyskać zwiększenie tego

kąta maksymalnie do 180°. Na wale napędowym serwa znajduje się specjalny występ uniemożliwiający jego obrócenie się o większy kąt. Stosowanie takiego zabezpieczenia jest absolutnie niezbędne w sprawnym serwomechanizmie, ponieważ bez niego mogłoby dojść do uszkodzenia styków potencjometru. Jeżeli więc zdecydujemy się na zastosowanie serwomechanizmów jako układów napędowych zabawki, to będziemy musieli dokonać ich przeróbki.

Mechanizm rozkładamy na części, zapamiętując wzajemne położenie kółek zębatych i usuwamy występ na wale napędowym ograniczający kąt jego obrotu. Usuwa my niepotrzebny już potencjometr, a przewody zasilające lutujemy bezpośrednio do wyprowadzeń silnika i starannie składamy z powrotem serwo. Tak wykonany układ napędowy będzie charakteryzował się znakomitą sprawnością i bardzo dużą trwałością.

Mamy już zatem gotowe podstawowe elementy składowe zabawki i pozostaje tylko połączenie tego wszystkiego ze sobą. Możemy teraz wzorować się na zdjęciu, na którym pokazano ekstrawagancką konstrukcję „Raabowoza“.

Jak w ogóle coś takiego może się poruszać? Tajemnica polega na położeniu środka ciężkości pojazdu bardzo nisko i użycia w tym celu jako najniższej zawieszono balastu akumulatorów, bądź baterii zasilających zabawkę. Po włączeniu silników środek ciężkości pojazdu przesuną się do przodu (lub do tyłu) co powoduje poruszanie się zabawki (rys. 4). Jako koła, z konieczności o jak największej średnicy zasto-

sowane zostały dwie uszkodzone płytki CD. Płytki zostały przykręcone do wałów napędowych serw za pomocą trzech małych wkrętów i założono na nie „opony“ wykonane z odcinków przeciętej wzdłuż gumowej rurki.

Nie cierpię prac mechanicznych, piłowania, wiercenia, szlifowania i innych tego rodzaju okropności. Chciałbym więc zaoszczędzić ich też Czytelnikom i dlatego przygotowałem jeszcze dwie płytki, które mogą posłużyć jako gotowe podzespoły do wykonania zabawki. Wzory tych płytek pokazano na wkładce.

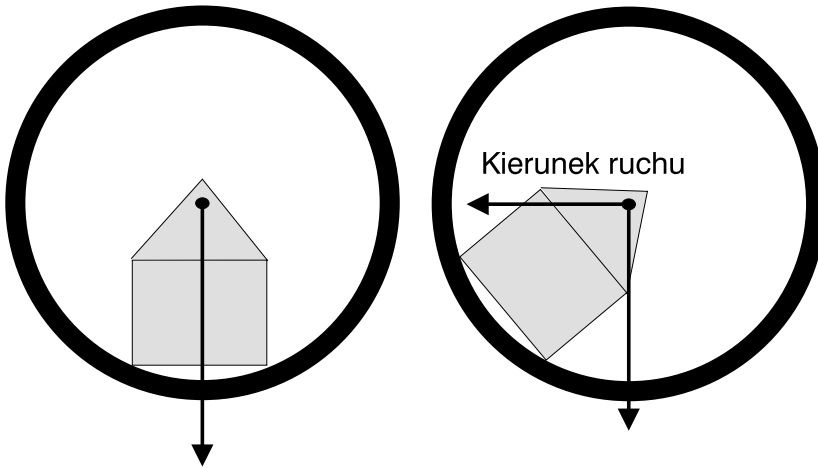
To co napisałem na temat budowy mechanicznej pojazdu nie oznacza bynajmniej, że chcę w ten sposób wymusić na Was wykonanie właśnie takiego pojazdu. Równie dobrze możecie wykonać zabawkę bazując na gotowym modelu pojazdu gąsienicowego lub zastosować jeszcze inne, trudne do przewidzenia rozwiązanie. Także użycie serwomechanizmów jako układów napędowych nie jest obligatoryjne: z gorszym skutkiem, ale za to przy mniejszych nakładach finansowych możemy układy napędowe wykonać samodzielnie albo adaptować z popularnych zabawek elektromechanicznych.

Omówmy jeszcze, w największym skrócie, posługiwanie się zabawką.

Pierwszą czynnością, jaką program wykona po włączeniu zasilania, będzie zawiadomienie nas o jego poprawnym działaniu dziesięcioma błyskami diody LED i sygnałami akustycznymi, co jednocześnie jest wezwaniem do podania wartości opóźnienia, z jakim będzie realizowany rejestrowany program.

Tab. 1.

Klawisz	1 faza programowania Wprowadzanie czasu opóźnienia	2 faza programowania Programowanie ruchu pojazdu
1	7 sekund	Zakręt do przodu w lewo
2	8 sekund	Jazda do przodu
3	9 sekund	Zakręt do przodu w prawo
4	Brak funkcji	Rozpoczęcie rejestrowania poleceń
5	4 sekundy	Obrót dookoła osi w lewo
6	5 sekund	Stop
7	6 sekund	Obrót dookoła osi w prawo
8	Brak funkcji	Rozpoczęcie odtwarzania programu
9	1 sekunda	Zakręt do tyłu w lewo
10	2 sekundy	Jazda do tyłu
11	3 sekundy	Zakręt do tyłu w prawo
12	Brak funkcji	Przerwanie rejestracji lub odtwarzania programu

Rys. 4. Zasada działania napędu zabawki.

Czas trwania opóźnienia, czyli przerwy w realizacji kolejnych poleceń zmiany kierunku ruchu zależy od budowy mechanicznej zabawki, a ściślej mówiąc od szybkości, z jaką będzie się poruszać. Czas opóźnienia możemy wybrać z przedziału od 1 do 9 sekund, nastawiając go z numerycznej części klawiatury, zgodnie z **tab. 1**.

Naciśnięcie jednego z dziewięciu przycisków, którym przypisane zostały wartości liczbowe, zostanie potwierdzone tyłoma błyskami diody i sygnałami akustycznymi, ile wynosiła podana liczba. Następnie program przechodzi do fazy rejestracji poruszeń. W tabeli pokazano rozkład klawiszy służących do rejestracji kolejnych ruchów pojazdu.

Każde naciśnięcie odpowiedniego klawisza zostanie potwierdzone przez program krótkim sygnałem akustycznym i błyskiem diody LED. Każde zarejestrowane polecenie zostaje zapisane pod kolejnym adresem w pamięci EEPROM.

Po zarejestrowaniu całego programu naciskamy klawisz oznaczony napisem END, co powoduje przejście programu do procedury oczekiwania na kolejne polecenie. Możemy teraz albo powtórzyć programowanie, albo przejść do odtwarzania zarejestrowanych poleceń. Jeżeli wybierzemy drugą możliwość i naciśniemy przycisk REPLAY, to program przystąpi do odczytywania danych zapisanych w pamięci EEPROM i sterowania ruchami pojazdu zgodnie z zawartą w nich informacją.

Zbigniew Raabe, AVT

Wzory płytek drukowanych w formacie PDF są dostępne w Internecie pod adresem: <http://www.ep.com.pl/?pdf/marzec02.htm> oraz na płycie CD-EP03/2002B w katalogu PCB.